

PALEOLIITILISED NAISE- JA LOOMAKUJUD

Põhja-Aafrika ühel kaljujoonisel on kujutatud stseeni, kus jahimees sihib jaanalindu ja tema fallos on ühendatud naise vulvaga. Loodusrahvaste kohta on teisalt teada, et kahe fraatria naised läksid meestega jahile kaasa. Pärast jahti algas seksuaaltabusid eirav kahe fraatria vaheline orgia. Nähtavasti sellepärast, et surmale pidi järgnema sigitamine. Pärast looma surmamist läksid mehed loomade ekvivalentidena naistega loomadele järglasi sigitama. Surma külvates pidi mees hoolitsema nii loomade kui ka inimeste järelkasvu eest, et säiliks tasakaal.

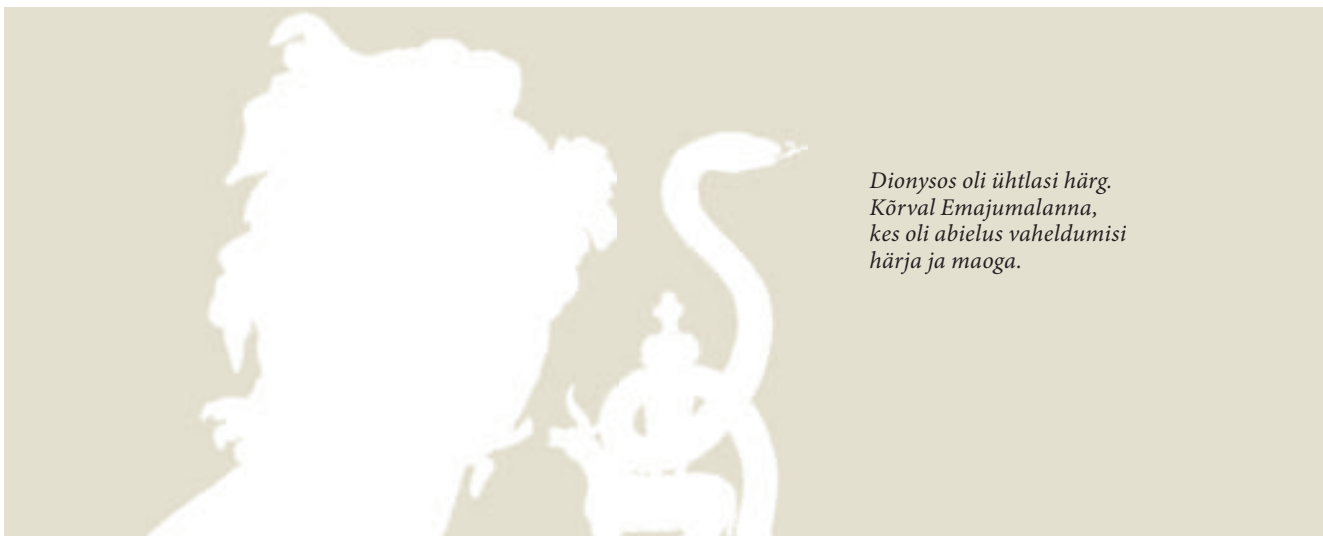

Paleoliitikumis väljendus inimese olemus ja intellekt isegi täiuslikumalt kui mesoliitikumis. Inimene dokumenteeris end nii algkunstniku, algteadlase kui ka algmuusikuna. Kunstnikuna jättis ta maha koopamaalid, bareljeefid ja pisiskulptuurid, algteadlasena ajalis-matemaatilise sisuga kirjed, muusikuna vilepillid-flöödid.

Tolleaegne inimene joonistas vaid teadvuse jaoks kinnistunud objekte: suuri loomi (hobused, härjad, piisonid jm), naisi, linde, kalu. A. Leroi-Gourhani (1965) andmeil kujutasid Euraasia paleoliitilised kunstnikud naist realistlikult 184 ja tinglikult 82 korda, meest ühtekokku vaid 24 juhul. Reeglina joonistas kunstnik vaid **loomi ja naisi**. Algaanon haaras endasse kujundi südamiku ja arenes kiiresti täiuslikkuseni, ühe sujuva joonega parandusi tegemata valmis looma tervikkontuur (Stoljar 1972: 39). Naise kujund sisaldas objekti kõige olulisemaid jooni, kuna meest kujutati peaaegu alati tinglikult: kleenuke väljavenitatud detailideta figuur, sootunnus ja mõnikord ka habe (Abramova 1971: 31). Sageli on mees joonistatud mingi looma sisse ebakindlalt ja moonutatult, looma koonu taolise väljavenitatud näoga. Puhtalt ja enesekindlalt kujutati ainult looma ja naist.

Mida see tähendab? Esimeseks märgimaatriksiks oli nähtavasti kolmnurk: LOOM-NAINE-MEES. Kolmnurgast aktualiseeriti mõtlemisel omane LOOM-NAINE. Loom oli muidugi midagi enam kui ta ise. Tegemist oli teatud tootloomadega. Ilmselt seostati meessoost inimesed teatud loomadega, kuna vaid naised esindasid inimesi. On tõenäone, et märgisüsteemi lõi mees, kuid jäädes saatuse tahtel loomamaski, lõi ta aluse ühiskonnakorrale, mida nimetatakse patriarhaadiks ja mille semiosfäärist jäi ta formaalselt ise välja. Selle idee olen välja lugenud ka kaanel olevalt tsitaatpildilt (Serov 1990), kus demiurg-meest kujutab märgisüsteemist väljajäänud „röntgenipilt“.

Inimemel tuli näha palju vaeva, et aja saabudes semiootiliselt aktualiseerida ja kinnistada binaarsus MEES-NAINE. Kuni kehtis loom-naine kaksikühtsus, oli ta enda loodud märgisüsteemi ohver. Algne märgisüsteem püsis patriarhaadini ja

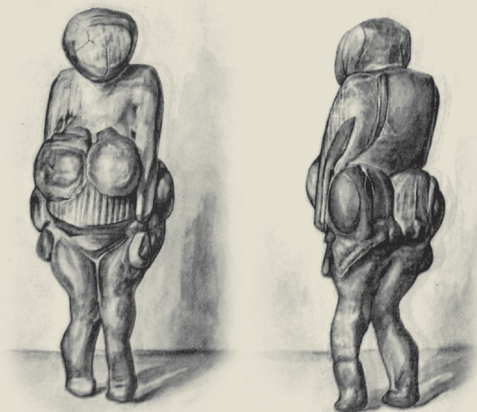
*Dionysos oli ühtlasi härg.
Kõrval Emajumalanna,
kes oli abielus vaheldumisi
härja ja maoga.*

kestab mõnel pool igandina tänapäevani. Uurinud saami rahvaluule taustal Koola poolsaare kaljujooniseid, nentis N. Gurina (1992: 15): „Erilist huvi pakuvad jutud, mis vestavad inimeste ja loomade vahelistest suhetest, kui lapsed sünnivad inimese suhtes koera, hundi, kaljukassi, hülge või merikaruga. Juttude absoluutne enamik räägib metsiku hirve Mändashi abielust inimnaisega. Mitte ühelgi juhul ei kõnelda inimmehe abielust naissoost loomaga.”

M. Hlobõstina (1971: 170–171) hinnangul olid praktiliselt kogu Siberis ja paljudel teistel rahvastel müüdid naise ja mingi looma abielust. Selleks loomaks oli kõige sagedamini härg. Sellele osutavad naise figuurid koos härja kujutistega ürgaegse inimese paljudes elukohtades. Naise ikonograafilised poosid kujutistel ja nende ühendamine härja figuuridega osutavat selle motiivi seostamisele viljakusele.

Nõutult, kuid õigesti on iseloomustanud paleoliitilist märgisüsteemi V. Toporov (1972: 88): „Huvitav, et paleoliitiline kunst ... väldib vastandite nende poolte kujutamist, mis osutuvad hiljem positiivseiks: inimesed loomade, mehed naiste, omad võõraste suhtes.” Loomi hakati kujutama mõnevõrra varem kui naisi, naisi enne mehi, inimmehe kujutamiseni paleoliitikumis peaaegu ei jõutudki.

Enamasti ei ole uurijad öelnud, kes maalís ja valmistas kujukesi, mees või naine. See oli mees, kes jäädvustas ise semiootilisse olematusse jäädes oma teadvuse kõige relevantsemad objektid: looma ja naise. Kusjuures see loom oli tema ise tootegrupi liikmena, kollektiivsubjektina. Ihaldusobjekti kätkes mees oma (inimliku) vaimsuse (hilisem idealiseeritud naine on eelkõige mehe kujutus naisest, millel ei pruugi olla tegeliku naisega midagi ühist). Teine osa mehe teadvusest seostus loomaga (ühelt poolt vaenlase, teisalt tema endaga).

Paleoliitiliste naisekujude (siin Gagarino) puhul on esile tõstetud paariskumerusi ja sigitusorganit.

Naisekujud Prantsusmaalt ja Itaaliast.

Meest kujutati paleoliitikumis äärmiselt harva ning neil juhtudel oli ta skemaatiline ja sageli looma tunnustega, sest dualistlikus (kahekohalises) märgisüsteemis oli koht vaid inimnaisel ja tootjumalast loomal. Joonistajaks oli sealjuures tõenäoliselt mees. Et pääseda mudelisse, pidi mees hiljem tapma looma. Inimnaise ja looma järglaseks oli loom või loommees, näiteks Minotaurus, Minose kuninganna ja härja järglane.

Looma tapmise järel korraldati loodusühiskonnas rituaalne seksorgia, mille puhul kaotasid kehtivuse kõik seksuaaltabud: olid vaid mehed ja naised ning vahekorda võis astuda kellega tahes. Rituaali mõtteks oli korvata loomamaailmale tehtud kahju sellega, kui end loomadeks maskeerinud või lihtsalt loomade rollis mehed asusid sugulisse vahekorda naistega, et tapetud loomade asemele sünniks uued. Teisiti öeldes oli see koondsubjektide tasemel loomjumala (mehed) vahekord naisjumalaga (naised, vrd Zeus-looma seksuaalsuhe inim- või jumalnaistega).

Binaarne märgisüsteem hakkas mingil astmel ahistama oma loojat – meest. Rituaalis kumardati ju nais- ja mitte meesjumalat, naisjumala kõrval võis olla küll taevahärjast või allilma maost meesjumal, kuid see ei olnud ikkagi antropomorfne mees. Inimmees pidi varem või hiljem võtma loomjumalailt maski ja esinema iseendana, inimmeheena. Aja jooksul võttis loomamask juurde järjest enam inimlikke jooni ja kaotas loomseid. Maski antropomorfiseerumine kestis seni, kuni ta muutus täiesti inimnäoliseks. Teisalt jäi loomjumal alles ning meesjumal ja -kangelane asus loomjumalatega võitlusse elu ja surma peale, mida väljendati müütides ja joonistel. Võitlus lõppes loomjumala surmaga. Endine loomjumal hakkas esinema kas ainult või enamasti antropomorfseks. Teisalt jäi ta ka bipolaari naine-mees kehtides paljudel juhtudel, eriti vastavais kultuurides, inimestest tähtsamaks.

Inimmees võitis binaarses märgisüsteemis lõpuks loommehe ja asus rituaalis naisinimese kõrvale. Patriarhaadis nihkusid esile inimmehe kujuga päikese- ja taevajumalad. Inimnaise sünnitatud jumaliku päritoluga kultuurheerused hävitavad zoomorfseid ja koletisteks trakteeritud hübriidjumalaid, kes olid taeva- või maajuma-

Iraani päikesejumal Mitra härja tapmas. Esialgu olnud Mitra hoopis härja tapmise vastu, siis aga osalenud koos teistega, hiljem jäi peale versioon, kus Mitra tappis härja üksinda. Kõrval surmab kreeka kangelane Theseus Minotauruse.

lanna (meesjumala abita sündinud) pojad ja abilised. Piksejumalad Zeus, Indra jt ei võitle ise oma põhiipostaasiga, kuid vähemalt Zeus ei takista kangelastel oma ipostaasi härja tapmast. Zeusi ja kuninganna Alkmene poeg Herakles võidab härja kujul esinenud jõejumal Acheloosi ja murrab tal ära ühe sarve (fallose ja surma sümboli, mis tähistab nähtavasti ka monismi loomist dualismi asemele). Heraklese vägitegude hulka arvatakse veel Thespia ja Nemea lõvi ning üheksa peaga hüdra tapmine, kuldsarvedega hirve ja suure metssea püüdmine, metsiku härja ühest kohast teise toimetamine jm. Üldistatult on see kultuurheerose võitlus vana märgisüsteemi sümbolitega, mis seostuvad ühtlasi amatsoonide kui naismonistidega.

Seepärast on Heraklese võitlus nendegagi vältimatu. Amatsoonide kuninganna Hippolyte lubas talle võluvöö, kuid murdis Hera mõjul meelt, ründas Heraklese laeva ja hukkus. Heraklese koondvastaseks oli vaikimisi Hera ise, kes kaitses patriarhaadieelseid lähikondlasi ja rahvaid, loommehi ning koletisi. Võimalik, et Herakles oli mingite vanade ettekirjutustega määratud Hera ohvriks ja see andis kahele maole korralduse tappa Herakles juba imikuna. Tulevane kangelane kägistas maod ja võitis endale elu.

Heraklese ja teiste inimmeestest kultuurheeroste ning jumalate tapatööd ei seostu enam tapetud ohvirilooma kui jumala kehastuse austamisega. Võitlus võetakse ette märgisüsteemi antropomorfiseerimiseks, põhibinaarsuse inimnaine-loommes asendamiseks binaarsusega inimnaine-inimmes. (Arengu järgmiseks astmeks oli nais- ja meesalge asendamine vastandlike meesalgetega ning lõpus „püha” võitlus meesmonismi eest.)

Viimast teostatakse vaid üksikute rahvaste ideoloogias, kuid neilt on monistlik sallimatus teise võrdväärse alge vastu kandunud peaaegu kogu maailma.

Kõik uurijad ei ole eelöelduga nõus. Nimetanud ära, et Kreeta pronksiaeg pakub tõendeid ema- ja maajumalanna seosest sõnniga, eitab G. Kehnscherper (1989: 31) võimalust, et jumalanna partneriks võis olla sõnnjumal: „Nähtavasti on emajumalannal algusest peale puudunud meespartner. See ahvatles oletama meespartnerit sõnni või sõnnjumaluse näol, kuid juba Nilsson lükkas selle oletuse veenvalt ümber. Minose sõnnikujutluse mitmekülgne ja miniatuurteostest rikas ajalugu annab pigem alust oletada, et sõnni kui ohvrilooma kultuslik tähendus viitab tema teisejärgulisusele emajumalanna suhtes. Matz arvab niisamuti kui E. O. James, et sureva või lövi poolt lõhki rebitud sõnni arvukad kujutused peavad väljendama seda, kuidas „suure ema” jumalik võim võidutseb sõnni kui tugevuse ja viljastamisjõu kehastuse üle.”

Kõik uurijad olevat arvamusel, et Kreetal puudus sõnnjumaluse kultus ja sõnn oli vaid ema- või maajumalanna ohvriloom või atribuut.

Babüloni noor jumal Marduk oli nõus võitlema koletise Tiamatiga, nõudes selle eest ülemvõimu. Ta tappis Tiamati ja sai peajumalaks.

Tegelikult muidugi oli sõnn jumalaema partner ja sellest on Uhlig ja Wilde põhjaliku ülevaate andnud eesti keeleski ilmunud raamatutes. Gimbutas on asja uurinud arheoloogina ja samade järel dusteni jõudnud.

Põhimõtteliselt ei erine mükeene matriarhaalne religioon sõlkuppide Num'i-eelsest religioonist, mil taevas oli peajumalusena ainult Ilõnta-naine ja tema koda valvasid zoomorfsed olendid. Kuna Ilõnta saadetud illsatid rasestasid koiduvalguse ajal naisi, ei leidunud mehele märgisüsteemis kohta. Oma kaks tütart võis ta sünnitada mehe abita, igal juhul pole nende isaks Num. Ei ole märke isegi loomjumalaist, nagu oletatakse Kreetagi puhul. Ka Zeusi abikaasa Hera võis kunagi olla kohalik

meespartnerita emajumalanna, sest lisaks zoomorfseile olendeile sünnitas ta ka täiesti antropomorfse (kuigi väidetavalt inetu ja lonkava) seppjumala Hephaistose. Järelkult võimaldas naismonistlik märgisüsteem end taastoota antropomorfse meesalge abita. Dualism väljendus ilmselt naisalge raames alumise ja ülemise, põhja- ning lõunapoolsena jne. Hera monistlikult muretsetud poja Hephaistose negativeerimisega tauniti patriarhaalsel ajal nähtavasti matriarhaalset ideoloogiat.

Kehnscherper (1989: 64): „Freskode, pitsatsõrmuste ja pitsatkivide järgi otsustades omistati naistele tõenäoliselt esimene koht kultuses, religioossetel pidustustel ja üldsuses. (---) Knossoses istusid naised meeste keskel kõigil kultuspidustustel. Kui loozides olid ainult naised, siis ei tähenda taoline korraldus kindlasti nende vabaduse piiramist, vaid on pigem nende eriasendi rõhutamine.” Autor eeldab ka, et emajumalat teenisid preestritarid, keda abistasid meesteenrid. Keskse naisjumaluse sümboleiks olid kaksikkirves ja tuvid ning oluline koht oli maojumalannal.

*Herakles võitlemas jõejumal
Acheloosiga, kes oli ühtaegu nii
madu kui ka härg.*

See on midagi muud kui kujutlus härja ja maoga kordamööda abielus olevast taevajumalannast. Märgisüsteemis justkui puudub nii inimmees kui ka meesmadu.

Taustinformatsiooni pakub India indodeelse tsivilisatsiooni kombestik. Mohenjo-daro kultuuri pühapildidel (Voltšok 1982: 65–68) 3. aastatuhandest eKr on kujutatud pühvelhärj-peajumalat ja selle abikaasat taevajumalannat. Kirjas tähistas peajumalat pühvelhärj ja jumalannat sama märk koos ülestõstetud kätega naisega. Taevajumalanna oli pühvelhärja kujuga jumala abikaasa ja pühvelhärja tappis (jumalaemale ohvriks) antropomorfne mees. Allkirjaks võiks olla: inimmees tapab oma teisiku (taevajumalanna nimel).

*si võitlus
honiga.*

Protoindia religioon oli astmel, kui härgjumal seostati Jupiteriga (tulenevalt sodiaagist?), jumalat aga esindas maiselt kuningas. Esialgu valitses kuningas härgjumala nimel aasta ja pidi semiootilise klassifikaatori sunnil ametiaja täitudes (jumala kehastusena) surema. Hiljem pikendati ametiaega viie ja isegi 12 aastani. Enne kui maskuliinsed zoomorfsed jumalad nõutasid endile ohvriks piigasiid, ohverdati naisjumalusele mehi või mehe asendajana jumalikke loomi. Voltšok (1982: 68): „**Pühvelhärg oli neis stseenides nähtavasti kuninga asendaja, kes tuli (vana kombe kohaselt, mida tõendavad etnograafilised materjalid) valitsusaja möödumise järel tappa.**”

Mohenjo-daros loeti uue aasta alguseks jaanipäeva, kui päike oli taevas kõige kauem. Mees nagu ka loom ja taim kuulusid semiootilise mehhanismi surmapoolde ja pidid sel ajal uute sündide nimel rituaalselt surema. Naine asus märgisüsteemis ainult elupoolel ega saanud rituaalselt surra. Surelikud olid loomad ja mehed.

Indohiina poolsaarel elavad jaraid valisid veel sel sajandil endile tule- ja vee-kuninga, kelle ametiaeg kestis seitse aastat. Ühe versiooni järgi kolisid nad igal aastal ümber järgmisse tornelamusse. Ametiaja möödumisel kuningas surmati. Kui kuningas jäi haigeks ja arvati, et ta võib surra, tapeti ta oda abil nõukogu otsusega juba varem. Keha põletati, tuhk koguti kokku ja urni austati kindla korra järgi viie aasta vältel. Osa tuhast anti lesele ja minnes mehe kalmule, sidus lesk urni iga kord seljale (Tšesnov 1970: 75–77). Uus kuningas valiti **naisliini** arvestades kahe kuningliku suguvõsa järglaste hulgast.

Minoslaste viimaste järeltulijate eteokreeta preestrite õpetuse järgi laskub jumal igal aastal maa peale, et elustada looma- ja taimeriiki. Muistsete kreetalaste

kujutluses oli ta suure jumalanna armuke ja abikaasa, kes külvas igal kevadel jumalanna armastusega üle ning pidi igal sügisel surema. Ta seltsis ka ühe maise kuningannaga, et kinkida inimestele jumaliku päritoluga kuningas (Kehnscherper 1989: 67). Autor on jätnud lisamata loogilise paratamatuse – koos niisuguse meesjumalaga pidi mingil moel (sümboolselt või ka tõeliselt) surema ka tema maapealne asemik.

Sumer oli vanim kirjalikult dokumenteeritud mütoloogiaga riik maailmas (3. aastatuhandet eKr). Religioosete ettekirjutuste järgi pidi sealne kuningas iga aasta esimesel päeval astuma sakraalsesse abiellu armastus- ja viljakusjumalanna Inanna preestritariga, et tagada maa ja naise üsa viljakus. Sellele eelnes muusika-, tantsu- ja laulupidu. Säilinud on kuningat vastuvõtva preestritari luuletus oma tundeist ajutiseks abikaasaks antud Shu-Sin'ile. Poemis on ainult puhtad hingelised tunded, kusjuures peale kuninga ülistatakse ka selle abikaasat Kubatumi. Ära on mainitud, et kuningalt saadud rikkalikud kingitused (kuldripats, lasuriidist pitsat, kuld- ja hõbesõrmus) on tänuks laulu eest. Shu-Sin'i poole pöördutakse ühtlasi kui Enlili, maa kuninga ja jumala poole. Võib üsna kindlasti väita, et samast traditsioonist on sündinud ja täiustunud sõnalis-rituaalne armastus kui inimtegevus (nagu ka templiprostitutsioon). Piisavalt selgelt osutub, et labastatud templiprostitutsioonile eelnes kõrgkultuuriks arendatud andumus (armastus). Inimlike tunnete siirdamisel ühiskonna ellu oli naisel kui esimesel inimesel mehega võrreldes ilmselt suurem osa, sest näiteks ka sölkuppide Ilõnta olevat kehtestanud inimeste jaoks abielunormid ja kombe häbeneda (Prokofjeva 1976: 111). Viimane on kindlasti üks põhilisi inimomadusi.

Mis puutub täiendavalt võimalusse, et matriarhaalse panteoni domineerides võidi hukata loomade kõrval ka mehi, pakub lisa ka Sumeri-Akkadi materjal. Kui akkadi Ishtar laskub allilma oma abikaasat Dumuzi päästma, siis hiljem leitud sumeri originaalmaterjalide järgi ei olnud asi nii ilus. Tema sumeri vaste Inanna (tõlkes taevakuninganna, Kramer 1965: 182) laskus allilma laiendamaks oma valdusi vanema surmajumalanna Ereshkigali valduste arvel ja sai surma. Talle tehti lõpuks mööndus ja võimaldati elupoolde naasda tingimusel, et ta saadab sealt enda asendaja. Deemonitega ülailma naasnud Inanna valik langes oma abikaasale. Saates Dumuzile surmava pilgu, ütles Inanna deemonitele: „**See on tema, võtke ta!**” Väidetavalt sattus Dumuzi põlu alla Inanna ja tema kaaskonna suhtes osutatud ülbuse pärast.

Tavandis asub Dumuzi Inanna korraldusel surmariigis pool aastat. Arvatakse, et stepi ja karjapidamise jumalana on tema surmaajaks võetud stepi kõrvestumise aeg suvel. Seega on Dumuzi surev ja ülestõusev jumal nagu Osiris jmt. Samuti arvatakse, et eelnimetatud armastusrituaalis esindas kuningas Dumuzit ja preestritar Inannat (Afanasjeva, Mifö', 1994: 511).

Kuna ka Isis oli ühe algmüüdi järgi seotud mehe surmamisega (Reder, samas: 568), võib oletada, et taevajumalannade valitsedes oli nende abikaasa surelikuna maa all ja maal või temast puuduvad üldse jäljed. Järelikult ei välista semiootiline mudel meeste rituaalse ohverdamise võimalust.

Kõue- ja piksejumalana võetav juudi Jahve on olnud samuti zoomorfselt härg (Moos. IV 23:22; 24:8; II 32:4; II Kuningate 10:29; Kohtum. 17). Religiooni teisenedes omandas Jahve varasemate ipostaaside suhtes tauniva, keelustava ja võitleva hoiaku. Samas on ta kohati lausa abitu seismaks vastu Taevakuninganna kultusele. Kui Juuda linnades korjavad lapsed puid, isad süütavad tule ja naised sõtkuvad tainast, et küpsetada ohvrileibu Taevakuningannale (Jer. 7:17 jm), ütles rahvas, et nii on ikka tehtud – varasemate kuningate ja vürstide ajal, kui millestki polnud puudust. Rääkisid ilmselt naised, sest: „... kas me siis ilma oma meesteta valmistame talle ohvrileibu, tema kuju taolisi ja valame temale joomaohvreid?” Tõepoolest, inimesi esindas algmärgisüsteemis naisinimene ja ka meestel polnud põhjust enda loodud kuju mitte austada. Antud juhul on ohvrid lausa süütud, loomadest ei kõnelda üldse. Inimohvritest kui ebaadekvaatsesest kombest kõneldakse hoopis seeses Jehoova endaga: „Nad on asetanud oma jäledused kotta, millele on pandud minu nimi, ja on selle roojastanud! Ja nad on ehitanud Põletuspaiga ohvrikünkad, mis on Ben-Hinnomi orus, et põletada tules oma poegi ja tütreid, mida mina ei ole käskinud ja mis mulle ei ole meeldegi tulnud.” (Jer. 7:30–31)

Paraku antakse (eriti) Kuningate raamatuis hoopis teistsugused ettekirjutused. Jehoova auks tuli tappa loendamatu arv poegi ja pudulojuseid: „Sa pead esmasündinu poegadest minule andma! Nõndasamuti tee oma härgade ja pudulojude esmasündinutega: seitse päeva olgu ta oma ema juures, kaheksandal päeval pead ta minule andma.” (II Moos. 22:28 jj) Hiljem asendati inimohver loomohvriga ja esmapoega hakati vaid sümboolselt pidama pühendatuks Jehoovale.

Antud kontekstis pakub huvi Jahve eelkäija Iahve (*yhwh*, sisuliselt sama mis Jahve) läänesemiitide ugariitide ja foiniiklaste jumalana. Tema puhul nimetatakse ära ka abikaasa Anat (Mifö I, 1994: 597). Teisalt on sama jumalannat nimetatud neitsiks-sõdalaseks ja surev-sündiva jumala Baali armukeseks (samas: 75), kes hävitas ühe aktsiooniga loendamatu arvu mehi läänest ja idast. Ta valitses ka loomi ja linde. Mainitakse ära, et heebrealaste juudieelses mütolooias on Anat Iahve ja egiptlastel (sealsete juutide) Sethi abikaasa. Viimasel juhul on teada ka müüdid nende sakraalse suguakti kohta.

Juutide Jahve püüab valitud rahva ette ilmuda põhimõtteliselt uuel kujul, kuid rahvas peab teda jätkuvalt härja (ja mao) ipostaasiga jumalaks, kes on abielus mingi naisjumalaga. Uus Jehoova püüab oma vahendajate sõnul teha juudalastele meeleheitlikult selgeks, et tema ei ole (enam?) nende naiste mees (Hoosea 2.4 jj):

Riielge oma emaga, riielge,
sest ta ei ole minu naine
ega ole mina tema mees!

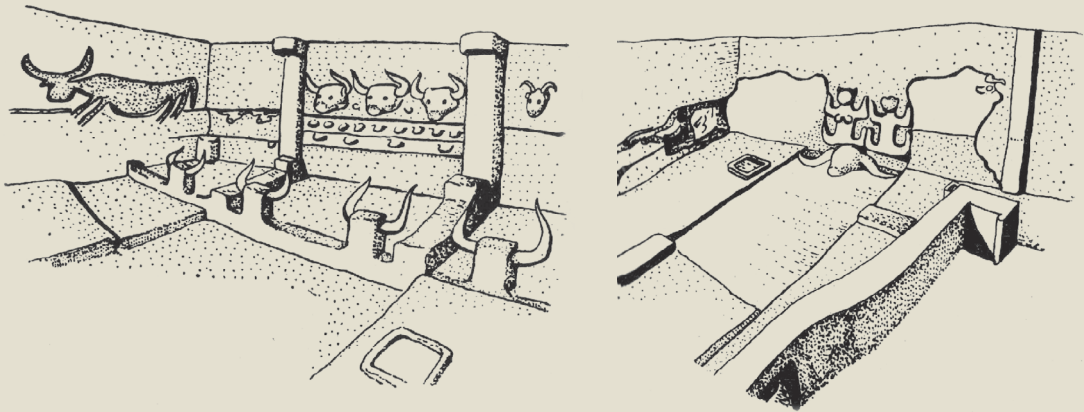
Ta eemaldagu oma näost
oma hooratööd
ja oma rindade vahelt
oma abielurikkumised.

Moosese V raamatus (23:17) on ta selgelt öelnud: „Iisraeli tütarde hulgas ei tohi olla pühamu hoora ja Iisraeli poegade hulgas pühamu pordumeest.” Tegelikus kujunes teistsuguseks ja Jehoova on sunnitud hoiatama:

Mina ei karista teie tütreid,
et nad teeavad hooratööd,
ja teie miniaid,
et nad rikuvad abielu,
sest mehed ise lähevad hooradega kõrvale
ja ohverdavad ühes templis pordunaistega.

Eitades enda loomseid kui ka inimese kujuga ipostaase ning keelates ära iidolite valmistamise ning kummardamise, tahtis Jehoova esindada (sootut?) vaimu, kuid katse ebaõnnestus.

Paleoliitilistest asulakohtadest on leitud nii mõnigi kord naise kujuke koos looma luudega. Burjetis Irkutski lähedal paiknes naise kujuke anatoomiliselt õigesti asetatud põdra selgroolülide all. Nähtavasti väljendas kompleks tootemlooma abielu naisega (Hloböstina 1987: 99). Malta asulapaigast leiti ühe põhjapõdra selgroost mehe kuju. Kas ei väljendatud sellega tema ja inimmehe semantilist samasust? Amuuri jõe alamjooksu asulakohtadest on üheskoos välja kaevatud karu pealuu ja luust valmistatud naise kuju (Vassiljevski 1981: 129).

Maailma iidseima kultuskoha Catal Hüyüki rekonstruktsioon. Härgjumala altarid. Paremalt stseen, kus jumalaema toob ilmale sõnni.